

szegzéstül csak annyit mondhatunk, főként, ha a szótár árát is figyelembe vesszük, hogy biztosak vagyunk benne, rövid időn belül a liláskék szótárpáros a francia nyelvvel foglalkozók „bestsellerévé” válik.

Perrot, Jean (főszerk., 2000): *Magyar-francia kéziszótár*. Grimm, Szeged.

Varga Diána Judit

Beás-magyar szótárak

A cigányság oktatása régóta megoldatlan kérdés, az utóbbi években azonban még inkább felerősödött az a felismerés, hogy a cigánygyerekek oktatásával cigány értelmiség kinevelése lenne szükséges. A mai világban számukra is az egyetlen lehetséges út a felemelkedéshez az oktatás, a tanulás. A cigány kisebbségi iskolák, kollégiumok megszervezésével elkezdődött a cigány értelmiségi elit felnevelése. Felmérések szerint olyan program kidolgozása optimális, amelynek segítségével a cigányság esélyegyenlőségének kérdése a magyar társadalomban megoldhatóvá válik. A felzárkózásra a legnagyobb esélyt az oktatás adja, de természetesen az oktatás maga nem lehet az egyetlen megoldás.

A cigányság körében folytatott szociológiai és nyelvi vizsgálatok kimutatták, hogy az általános iskolát kezdő diákok nagy része azért tanul rosszul, mert nem érti, amit az iskolában mondanak neki. Sokszor a tanítónő sincs vele tisztában, hogy tanítványai nem vagy igen gyengén beszélnek csak magyarul, anyanyelvük pedig valamely roma/cigány nyelvi (lovári, beás).

A magyarországi cigányság sajnos azonban csak részben nevezhető kétnyelvűnek. Egy részük egynyelvű (magyar anyanyelvű), ősei nyelvét már nem beszéli, más részük kétnyelvű (magyar-cigány), jó részük azonban fél-kétnyelvű, úgynevezett semi-bilingvis, ami azt jelenti, hogy mindkét nyelvet alacsony szinten beszéli.

A Dél-Dunántúlon jelentős az úgynevezett beás cigányok száma. A beás nyelv a román nyelv egyik a chaikus változata, a román nyelvjárásának szokták tekinteni, azonban nyelvpolitikai szempontból a mai napig vitatott. A román nyelv fejlődésétől függetlenül nyelvjárási jellegeket őriz, másrészt viszont nagyszámú idegen szóátvétel jellemzi. Maguk a beások a román jobbagyfelszabadítás után vándoroltak nyugatra, jelenleg főként Baranya, Somogy és Zala megye a fő területük. A beás nyelvben a három nagy nyelvjárás mellett (árgyelán, muncsán, ticsán) léteznek különféle alnyelvjárások, melyek elsődlegesen nem földrajzi, hanem társadalmi felosztottságúak.

A cigányok 7,6 százaléka beszélte a beás nyelvet az 1971-es felmérés szerint. Az 1993–94-es országos vizsgálat szerint megváltozott a cigányok anyanyelv szerinti megoszlása, a beás beszélők aránya 5,5 százalék.

Különösen fontos ezen nyelvek szempontjából a nyelvi segédkönyvek, ezek közül is a szótárak kiadása. A nyelvi írásbeliség, a lexika összegyűjtése és osztályozása nyelvi szempontok szerint a közvetlen hasznán túl közvetett hatással is bír: megerősítheti a kisebbségi nyelvhasználatot, az éntudatot és a csoporthoz való tartozást is.

Az első beás-magyar szótárát Papp Gyula készítette 1982-ben. Formáját tekintve inkább szójegyzékként értelmezhető, hiszen a hagyományosan a lexikográfiában használt szótárstruktúrát nem alkalmazza, gyakorlatilag munkaanyagként jelent meg. Két részből áll: betűrendi és tartalmi útmutatóból és magából a szótári részből. Megadja a beás hangjelölések jellegzetességeit, a hangok fonetikus átírását. A szokásostól eltérően a magyar ígékét nem szótári, hanem főnévi alakban találjuk meg benne. A hangsúlyt a hangsúlyos magánhangzó feletti ékezet jelöli. Kb. 1600 szót tartalmaz. Sajnos igen nehezen olvasható, rosszul láthatóan gépelt anyag. Az egyes szavak esetében nem csak a jelentéseket adja meg, hanem a román nyelvi formájukat is, és minden esetben egy példamondatot hoz.

Varga Ilona beás-magyar és magyar-beás nyelvpárú szótárt készített. A makrostruktúra a szótáraktól megszokott formát mutat. Az előszó után következnek a szótár használatához az útmutató (hangok, rövidítések, jelölések stb.), majd a beás-magyar szótár, végül a magyar-beás szótár, két oszlopban. A magyar-beás nyelvpár először jelenik meg szótárban, de az előzőekhez képest a beás-magyar jegyzék címszóállománya is nagymértékben növekedett. Jelentős a szócikkek mennyisége, kb. 9000 címszó található az anyagban, mind a beás-magyar, mind a magyar-beás részben. A mikrostruktúrát tekintve nézzünk néhány címszót példaként:

a(n)ã tsz tojások (fn)
á nu csakis (ksz); persze (ksz); elvégre (hsz)
ábrosz s terítő (fn); /B,Z/ abrosz (fn)

gyümölcs (fn) pamã
gyűjt (i) áduhá; ásztrínzsit

A példában szereplő rövidítések jelentése: s – semlegesnem; tsz – többes szám, (ksz) – kötőszó, (hsz) – határozószó, (fn) főnév, B – Baranya megye, Z – Zala megye. Az egyes hangok aláhúzásával a hangsúlyt jelölte a szerkesztő.

Orsós Anna beás-magyar szótára a felsorolt szavak több alakját és jelentését kívánja bemutatni. Megtaláljuk benne a gyakran használt kifejezéseket, a magyartól eltérő állandósult szerkezeteket és formákat. Eredetileg egy, a szerző által készített beás nyelvkönyvhöz készült segédkönyvként, ezért tartalmazza az abban megtalálható összes szót, amelyeket a szerző kiegészített az általa fontosnak tartott lexikával – például a fák, virágok, színek, állatok, hónapok, évszakok neveivel, helységnevekkel, személynevekkel és más, a mindennapi életben használatos szavakkal. Különösen nagy értéke szótárának, hogy céljának megfelelően a még használatban levő beás szavakat és kifejezéseket rögzítette, saját maga alkotta szavak (mint az egyébként gyakori a cigány nyelvújításban) nem kerültek a szótárba.

A három bemutatott szótár a magyar kétnyelvű szótárkiadás fontos eredményei közé sorolható. Elősegítik a legszükségesebb magyar-beás lexika összekapcsolását, és minden bizonnyal követni fogják őket más, akár értelmező típusú szótárak is, amelyek nem csak a beás lexika magyar megfelelőit adják majd meg, hanem – akár beásul – értelmező szótár szerepét töltik majd be.

Papp Gyula: Beás-magyar szótár. In: Várnagy Elemér (szerk., 1982): *Tanulmányok a cigány gyerekek oktatásával-nevelésével foglalkozó munkacsoport vizsgálataiból*. VI. JPTE Tanárképző Kar, Pécs.
Varga Ilona (1996): *Beás-magyar, magyar-beás szótár*. Koncept-H Kiadó, Piliscsaba.
Orsós Anna (1997): *Beás-magyar szótár*. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, Kaposvár.

Fóris Ágota

Egy horvát-magyar képes szótár

S okak számára ismerős lehet e kis színes könyv piros felirata: „Kezdők Angol/Német/Francia/Olasz (stb.) Nyelvkönyve”. Ehelyütt a Usborne Publishing Ltd. szövegének horvát-magyar darabját mutatjuk be.

A horvát változat is ugyanazon struktúra alapján épül fel, mint elődei. A második oldalon tartalomjegyzékben sorolja fel a fejezeteket és oldalszámait: bevezetőnek ad egy oldalnyi „Hogyan használd ezt a könyvet?” című, általános útmutatót, melyben a pusztán technikai jellegű tanácsokon túl (például mit jelöl a dőlt betű és a kék négyzet) kiemel néhány tudnivalót a főnevekről, melléknivekről és az igeikről, valamint felsorolja a hor-